Дж. Гілфордом, на креативність за П. Торренсом, на вербальну обдарованість, а також з допомогою оцінок вчителів);

3) соціальна компетентність (з допомогою питальника по соціальній компетентності та оцінок вчителів);

4) психомоторні здібності (дані, отримані з допомогою комп'ютерних тестів та оцінок вчителів);

5) некогнітивні особистісні характеристики (питальники на визначення тривожності, самооцінки, рівня домагань тощо);

6) характеристики шкільного та сімейного оточення (питальники про сімейний (для батьків) та шкільний психологічний клімат;

7) досягнення (питальник щодо активності у різних галузях, вивчення шкільної документації, зокрема класних журналів з метою вивчення рівня успішності, питальник для батьків для вивчення активності дітей) [1, 6].

Висновок. Отже, обдарованість – це універсальна, потенційна можливість реалізації особистості у творчості. Тому креативність є важливим компонентом обдарованості. Діагностика дозволяє на ранніх етапах виявляти обдарованих дітей та будувати навчальну й виховну роботу з ними, спрямовану на розвиток здібностей. Проте при підході до такої діагностики важливо пам'ятати, що об'єктивні результати можна отримати лише за допомогою поєднання різних методів.

1. Лосева А.А. Психологическая диагностика одаренности. – М.: Академический проект; Трикста, 2004. – 176 с.

2. Одаренность: диагностика и технологии / В. Васильев, А. Доровской и др. – Воронеж: ВОИПКРО, 2003. – 127 с.

3. Рабочая книга школьного психолога / И.В. Дубровина, М.К. Акимова, Е.М. Борисова и др.; Под ред. И.В. Дубровиной. – М.: Просвещение, 1991. – 303 с.

4. Теплов Б.М. Способности и одаренность // Хрестоматия по психологии / Сост. В. Мироненко; Под ред. А. Петровского. – М.: Просвещение, 1987. – С. 281 – 286.

Стаття надійшла до редакції 09.09.2010

УДК 37.013

Леся Малик, *лаборант Дрогобицького нафтового технікуму*

ПРАЦЯ ЯК ОСНОВА ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

У статті проаналізовано значення праці для всебічного розвитку особистості. Доведено, що фізична та розумова праця є основою розумового, морального, фізичного та естетичного виховання, а також професійного самовизначення особистості.

Ключові слова: *виховання, інтелектуальна праця, трудове виховання, фізична праця.*

В статье проанализировано значение труда для всестороннего развития личности. Доказано, что физический и умственный труд является основой умственного, морального, физического и эстетичного воспитания, а также профессионального самоопределения личности.

Ключевые слова: *воспитание, интеллектуальный труд, трудовое воспитание, физический труд.*

In the article the value of labour is analysed for comprehensive development of personality. It is well-proven that manual and mental labour is basis of mental, moral, physical and aesthetically beautiful education, and also professional self-determination of personality.

Key words: *education, intellectual labour, labour education, manual labour.*

Постановка проблеми. Загальновідомо, що основними чинниками розвитку особистості є спадковість, середовище та виховання. Попри усі намагання науковців з'ясувати, який з усіх чинників є основним, це питання так і залишилося нерозв'язаним. Усі люди різні, а тому і вплив кожного з цих чинників на кожну підростаючу особистість буде різним. "Взаємодія цих факторів може бути або оптимальною або при перевазі того чи іншого фактору негармонійною… Але жоден з відзначених факторів не діє самостійно, результат залежить від їх узгодженості" [2, 42]. Та все ж не можна ігнорувати великої ролі виховання у розвитку особистості, адже саме воно спрямовує розвиток особистості згідно з визначеними метою та завданнями.

"Процес виховання – система виховних заходів, спрямованих на формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості" [7, 214]. Його зміст складають такі взаємопов'язані між собою напрями, як розумове, моральне, трудове, фізичне та естетичне виховання.

Трудове виховання – процес залучення особистості до різноманітних педагогічно організованих видів суспільно корисної праці з

© Л. Малик, 2010

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com

метою передання їй певного виробничого досвіду, розвитку в неї творчого практичного мислення, працьовитості й свідомості людини праці [7, 278].

Серед завдань трудового виховання І. Зайченко виділяє такі:

- вироблення свідомого ставлення до праці як вищої цінності людини і суспільства;
- розвиток потреби в праці, діловитості, підприємництві;
- виховання дисциплінованості, організованості, вміння залучатися до виробничих відносин;
- виховання працелюбства, глибокої поваги до праці і людей праці;
- формування трудових умінь, навичок культури розумової і фізичної праці, громадсько-трудової активності;
- підготовка і виконання необхідних і доступних видів професійної діяльності, підготовка до вибору майбутньої професії [2, 282].

Аналіз публікацій. Значення праці у розвитку особистості важко переоцінити. На цей факт звертали увагу відомі педагоги та філософи (Я.А. Коменський, Дж. Локк, Й.Г. Песталоцці, А. Дістерверг, К.Д. Ушинський, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін.), вважаючи працю великою силою, що забезпечує прогресивний розвиток як суспільства у цілому, так і кожної особистості зокрема. Проблемі трудового виховання присвятили дослідження також відомі педагоги та психологи сучасності, зокрема, Н. Болдирєв, І. Мар'єнко, М. Піскунов та ін.

Мета статті полягає у визначенні ролі праці у всебічному розвитку особистості.

Виклад основного матеріалу. Праця – це основне джерело матеріального та духовного багатства суспільства, важливий критерій соціального престижу особистості, її обов'язок та основа всебічного розвитку. Видатний вітчизняний педагог К. Ушинський писав: "Якби люди винайшли філософський камінь, то біда була б ще невелика: золото перестало б бути монетою. Але якби вони знайшли казковий мішок, з якого вискакує все, чого душа забажає, або винайшли машину, яка цілком заміняє всяку працю людини, то самий розвиток людства припинився б: розбещеність і дикість полонили б суспільство, саме суспільство розпалося б…" [6, 106].

Праця, особливо фізична, благотворно впливає на фізичний розвиток особистості. Вона пов'язана з рухами та м'язовими навантаженнями, з перебуванням людини на свіжому повітрі. Тому вона зміцнює здоров'я особистості, підвищує її життєвий тонус та розумову працездатність. М. Фіцула звертає увагу на те, що діти, які зайняті різними видами праці, є кмітливими, винахідливими. Стикаючись із різними знаряддями праці, матеріалами, вони дізнаються про їх призначення, збагачуючи словниковий запас [7, 278].

Праця розвиває інтелектуальні здібності особистості. Працюючи, вона змушена мислити, плануючи послідовність робіт, прогнозуючи результат своїх дій. Дитина мусить вміти добирати та використовувати матеріали та знаряддя праці. Зрештою, праця у теперішніх умовах, на сучасному виробництві вимагає широкої обізнаності, технічної підготовки, вміння швидко опановувати новітні технології тощо.

Найдієвішим засобом розумового виховання є навчальна діяльність. Навчання – це важка праця. Для багатьох школярів значно легше працювати фізично, аніж здійснювати інтелектуальне напруження. У процесі навчання формуються трудові навички, але лише за умови, що воно передбачає мету, зусилля та результати [3, 194]. Педагоги наполягають на розумному поєднанні фізичної та інтелектуальної праці. В. Сухомлинський писав: "Поєднання фізичної та розумової праці – це вирішальний засіб виховання працелюбності у лінивих дітей, яких батьки ніколи не змушували працювати" [4, 358]. Відрив фізичної від розумової праці у шкільні роки такий же небезпечний, як і схоластичне навчання. Поєднання розумової праці з фізичною – це не механічне збільшення фізичного навантаження разом з навантаженням розумовим, а постійне використання інтелектуальних зусиль у фізичній праці [3, 71].

Надзвичайно велике значення праця має для морального виховання. "Матеріальні плоди праці становлять людський здобуток; але тільки внутрішня, духовна, животворча сила праці є джерелом людської гідності, а разом з тим і моральності, і щастя" [6, 107].

Важливим елементом духовного життя людини, на переконання В. Сухомлинського, є ставлення до праці. Адже працелюбство як важлива моральна риса особистості виховується не лише у процесі праці, але і в процесі життя – інтелектуального, емоційного та вольового. Не може бути працелюбною людина, яка мало думає та мало переживає. Чим розумніша людина, тим багатші її емоції і сильніша воля, тим яскравіше проявляється у неї схильність до різних видів трудової діяльності… Як не можна виховати працелюбність лише словами про працю, так не можна виховати її і без серйозних, розумних слів [3, 14].

Аристотель вважав, що моральні чесноти розвиваються в людині через дію, через звичку

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com

(ethos). Кожній людині властиві зародки чеснот, то ознаками вихованості вони стають внаслідок дії: лише діючи справедливо, людина стає справедливою; діючи помірковано – стаємо поміркованими; діючи хоробро – стаємо хоробрими; лише працюючи – стаємо працьовитими тощо [1, 506].

Повноцінне естетичне виховання неможливе без включення дитини у практичну діяльність з творення краси, адже "естетичне виховання – як шляхом сприймання мистецтва, так і участі у його творенні – веде до розвитку почуття краси, спостережливості, розуміння форми і гармонії, відчуття барв, ритму тощо" [1, 490]. О. Вишневський звертає увагу на те, що ідея синтезу праці і мистецтва як чинника виховання була поширена в галицькій педагогіці 30-х років. Вважалося, що цей синтез забезпечує гармонійність виховання. Відзначалося, що наближення мистецтва до практики життя виробляє в дітей схильність до аналізу, спостережливість, тверезість мислення, любов до праці і витривалість, розвиває механізм сприймання і осмислення краси тощо [1, 491].

Видатний педагог В. Сухомлинський у практичній діяльності велику увагу приділяв поєднанню трудових завдань з творенням прекрасного, відчуттям краси. У праці "Серце віддаю дітям" він наголошував на тому, що радість праці важко порівняти з іншими радостями. Вона немислима без відчуття краси, але тут краса – не лише те, що отримує дитина, але перш за все те, що вона створює. Радість праці – це краса буття; пізнаючи цю красу, дитина переживає відчуття власної гідності, гордість від усвідомлення того, що труднощі подолані [5, 210].

Праця як чинник виховання сприяє життєвому самовизначенню особистості та правильному вибору професії. Зрозуміло, що для профорієнтації велике значення мають шкільні уроки. Так, "у навчальних програмах з предметів природничо-математичного циклу закладено можливості розкриття природничих основ праці, формування практичних навичок (вимірювальних, обчислювальних, лабораторних, графічних), необхідних для роботи на сучасному … виробництві. На уроках трудового навчання учні на політехнічній основі оволодівають системою техніко-технологічних та економічних знань, набувають умінь і навичок самостійної роботи з різними матеріалами, використовуючи з практичною метою інструменти, пристосування і прилади, в них формується сумлінне ставлення до процесу праці та її результатів" [7, 292]. Проте для усвідомленого вибору професії цього недостатньо. Адже навчання пов'язане перш за все з розумовою діяльністю, а тому формує зацікавлення інтелектуальною роботою. Для того, щоб здійснити професійну орієнтацію тих школярів, які будуть працювати у сфері матеріальної праці, важливо дати їм можливість випробувати свої сили і здібності у різних сферах виробничої праці.

Виновок. Отже, у процесі праці здійснюється всебічний розвиток особистості людини, формується її ставлення до світу. Залучення дитини до фізичної та інтелектуальної праці позитивно впливає на її фізичний та інтелектуальний розвиток, сприяє формуванню моральних чеснот та відчуття прекрасного, а також дозволяє свідомо підходити до вибору майбутньої професії.

1. Вишневський О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Дрогобич: Коло, 2003. – 528 с.

2. Зайченко І.В. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. – Чернігів, 2003. – 528 с.

3. Сухомлинский В.А. Воспитание коммунистического отношения к труду (опыт воспитательной работы в сельской школе). – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1959. – 439 с.

4. Сухомлинский В.А. Павлышская средняя школа. – М.: Просвещение, 1969. – 398 с.

5. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. – К.: Радянська школа, 1969. – 247 с.

6. Ушинський К.Д. Праця в її психологічному і виховному значенні // Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори: В 2 т. – Т.1. – К.: Радянська школа, 1983. – С. 104 – 121.

7. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Видавничий центр "Академія", 2002. – 528 с.

Стаття надійшла до редакції 19.08.2010

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com